

Conselleria d'Educació, Cultura i Esport

RESOLUCIÓ de 28 de gener de 2015, de la Direcció General de Cultura, per la qual s'incoa un expedient per a declarar Bé Immaterial de Rellevància Local les festes de Moros i Cristians de la Comunitat Valenciana. [2015/731]

L'article 1.3 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, estableix que formen part del patrimoni cultural valencià, en qualitat de béns immaterials del patrimoni etnològic, les creacions, els coneixements, les tècniques, les pràctiques i els usos més representatius i valuosos de les formes de vida i de la cultura tradicional valenciana.

Així mateix, formen part del dit patrimoni com a béns immaterials les expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions, musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que han sigut objecte de transmissió oral i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Els articles 15.5 i 55 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, estableix que s'inclouran en la secció quinta de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià, amb la qualificació de Béns Immaterials de Rellevància Local, aquelles creacions, coneixements, pràctiques, tècniques, usos i activitats més representatives i valuosos de la cultura i les formes de vida tradicionals valencianes. Igualment s'inclouran els béns immaterials que siguen expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que han sigut objecte de transmissió oral i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Vistes les sol·licituds formulades per a l'explícit reconeixement cultural de les festes de moros i cristians en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana, els informes que hi ha en l'expedient administratiu i de conformitat amb estos últims; fent ús de les facultats que confereix l'article 56 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià; l'article 20 del Decret 140/2014, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament Orgànic i Funcional de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport; i l'article 19.1 del Decret 62/2011, de 20 de maig, pel qual es regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels béns de rellevància local, resolc:

Primer

Incoar un expedient per a declarar Bé de Rellevància Local Immaterial les festes de Moros i Cristians de la Comunitat Valenciana i procedir a la seua inscripció en la secció quinta de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià.

Això no ha de ser obstacle perquè aquelles que complisquen els requisits que en el seu dia estableisca la Comissió Consultiva constituïda en la present resolució puguen tindre un reconeixement individualitzat com a Bé d'Interés Cultural Immaterial.

Segon

En consideració a la importància d'esta manifestació cultural i la seua especial imbricació en el patrimoni cultural i consuetudinari de molts municipis de la Comunitat Valenciana i sense perjudi de la regulació normativa que conté respecte d'això la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, es constituïx per la present resolució una Comissió Consultiva, formada per cinc membres, adscrita a la Direcció General de Cultura, en el si de la qual estaran representats els interessos implicats, i les funcions de la qual seran: establir els criteris per al reconeixement com a Bé d'Interés Cultural Immaterial d'aquelles festes o actes de les festes de Moros i Cristians d'especial rellevància i significació per al patrimoni cultural valencià i proposar la seua declaració, si és el cas.

Composició d'esta Comissió:

- Un representant de la Unió Nacional d'Entitats Festeres de Moros i Cristians (UNDEF).
- Un representant de la Federació Valenciana de Municipis i Províncies (FVMP).
- Un representant del Consell de Festes Tradicionals.

Conselleria de Educación, Cultura y Deporte

RESOLUCIÓN de 28 de enero de 2015, de la Dirección General de Cultura, por la que se incoa expediente para declarar Bien Inmaterial de Relevancia Local las fiestas de Moros y Cristianos de la Comunitat Valenciana. [2015/731]

El artículo 1.3 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, establece que forman parte del patrimonio cultural valenciano, en calidad de bienes inmateriales del patrimonio etnológico, las creaciones, conocimientos, técnicas, prácticas y usos más representativos y valiosos de las formas de vida y de la cultura tradicional valenciana.

Asimismo, forman parte de dicho patrimonio como bienes inmateriales las expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones, musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y en especial aquellas que han sido objeto de transmisión oral y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Los artículos 15.5 y 55 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, establece que se incluirán en la sección quinta del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano, con la calificación de bienes inmateriales de relevancia local, aquellas creaciones, conocimientos, prácticas, técnicas, usos y actividades más representativas y valiosas de la cultura y las formas de vida tradicionales valencianas. Igualmente se incluirán los bienes inmateriales que sean expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y en especial aquellas que han sido objeto de transmisión oral y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Vistas las solicitudes formuladas para el explícito reconocimiento cultural de las fiestas de moros y cristianos en el ámbito territorial de la Comunitat Valenciana, los informes que obran en el expediente administrativo y de conformidad con estos últimos; en uso de las facultades que confiere el artículo 56 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano; el artículo 20 del Decreto 140/2014, de 5 de septiembre, por el que se aprueba el Reglamento Orgánico y Funcional de la Conselleria de Educación, Cultura y Deporte; y el artículo 19.1 del Decreto 62/2011, de 20 de mayo, por el que se regula el procedimiento de declaración y el régimen de protección de los bienes de relevancia local, resuelvo:

Primero

Incoar expediente para declarar Bien de Relevancia Local Immaterial las fiestas de Moros y Cristianos de la Comunitat Valenciana y proceder a su inscripción en la sección quinta del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano.

Ello no ha de resultar óbice para que aquellas que cumplan los requisitos que en su día establezca la Comisión Consultiva constituïda en la presente resolución puedan tener un reconocimiento individualizado como bien de interés cultural inmaterial.

Segundo

En consideración a la importancia de esta manifestación cultural y su especial imbricación en el acervo cultural y consuetudinario de muchos municipios de la Comunitat Valenciana y sin perjuicio de la regulación normativa que contiene al respecto la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, se constituye por la presente resolución una comisión consultiva, formada por cinco miembros, adscrita a la Dirección General de Cultura, en cuyo seno estarán representados los intereses implicados, y cuyas funciones serán: establecer los criterios para el reconocimiento como bien de interés cultural Inmaterial de aquellas fiestas o actos de las fiestas de Moros y Cristianos de especial relevancia y significación para el patrimonio cultural valenciano y proponer su declaración, en su caso.

Composición de esta Comisión:

- Un representante de la Unión Nacional de Entidades Festeras de Moros y Cristianos (UNDEF).
- Un representante de la Federación Valenciana de Municipios y Provincias (FVMP).
- Un representante del Consell de Festes Tradicionals.

– Dos representants de la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural.

– Les persones que exercisquen la presidència i la secretaria seran designades per la persona titular de la Direcció General.

Tercer

La gestió del patrimoni cultural, protegit per esta declaració de Bé de Rellevància Local Immaterial, correspon a les mateixes associacions festeres i als ajuntaments, si és el cas.

La Generalitat Valenciana, la UNDEF i les associacions festeres fomentaran la difusió d'este bé garantiran el seu estudi i documentació amb criteris científics, i incorporaran els testimonis disponibles a suports materials que garantisquen la seua pervivència.

Quart

Notificar la present resolució als interessats en el procediment i, particularment, atés el gran nombre de municipis implicats, a la Federació Valenciana de Municipis i Províncies (FVMP), entitat que representa i engloba tots els municipis de la Comunitat Valenciana.

La qual cosa es fa pública als efectes oportuns.

València, 28 de gener de 2015.– La directora general de Cultura: Marta Alonso Rodríguez.

ANNEX

Dades sobre el bé objecte de la declaració

1. Introducció

Sota la denominació de festa de Moros i Cristians s'agrupen una sèrie molt diversa de manifestacions rituals, recreatives i festives, que esteses per àmbits geogràfics relativament heterogenis i amb una diversa història, presenten com a element comú una confrontació simbòlica mora i cristiana. El seu principal argument, de caràcter teatral, es basa en el segrest per part de les hosts de la mitja lluna, i posterior recuperació, per part cristiana, d'alguna imatge o motiu religiós. La funció, amb un esquema que es repeteix en la majoria dels casos, conclou amb el baptisme i conversió del musulmà.

La participació en la festa s'ha anat incrementant per mitjà de la creació de comparses noves en pla d'igualtat, que són realment centres de sociabilitat i comensalitat, no sols en els dies de la festa sinó durant tot l'any. La popularització de la festa i la participació en esta de totes les classes socials i tots els sectors de la població, incloent-hi la incorporació massiva de la dona, la convertixen en un autèntic fenomen de masses i una verdadera expressió de la cultura dels pobles, que implica la quasi totalitat de la població i infon un sentiment d'identitat i continuïtat que contribuïx a promoure el respecte per la diversitat cultural i la creativitat humana.

La festa no se circumscriu només a la nostra comunitat sinó que s'estén no sols per la geografia valenciana, sinó també per l'espanyola, europea i americana. A la Comunitat Valenciana, esta festa té un important caràcter ritual i festiu amb un gran arrelament i història. En cada població se celebra en diferents dates i adquirixen modulacions locals singulars, però en totes es detecta la influència del dit model en la participació massiva, en les desfilades i en la música, en la indumentària i en altres elements.

La festa ha patit un procés d'evolució al llarg dels segles fins a arribar a la celebració que hui coneixem. Els antecedents més remots d'estes festes els trobem en el segle XII, en les representacions de les lluites que rememoren la Reconquesta cristiana.

A partir del segle XV, amb les primeres manifestacions del Corpus, i uns segles més tard amb les processons i romeries de les festes patronals, apareix l'anomenada soldadesca, una tradició que, amb alguna transformació, ha arribat fins als nostres dies. Estes eren companyies de soldats que formaven l'anomenada Milícia General del Regne, que es van originar per mitjà d'agrupacions de les antigues milícies ciutadanes creades pels Reis Catòlics la missió de la qual era protegir a la població.

Amb el temps, estes soldadesques s'obrin a la resta de la població que, agrupant-se en estes, comencen a configurar les que seran cono-

– Dos representantes de la Dirección general competente en materia de patrimonio cultural.

– Actuará como presidente y secretario de la Comisión los que designe entre los mismos el/la titular de la Dirección General.

Tercero

La gestión del patrimonio cultural, protegido por esta declaración de Bien de Relevancia Local Immaterial, corresponde a las propias asociaciones festeras y a los ayuntamientos en su caso.

La Generalitat Valenciana, la UNDEF y las asociaciones festeras fomentarán la difusión de este bien, garantizarán su estudio y documentación con criterios científicos, e incorporaran los testimonios disponibles a soportes materiales que garanticen su pervivencia.

Cuarto

Notificar la presente resolución a los interesados en el procedimiento, y particularmente, dado el gran número de municipios implicados, a la Federación Valenciana de Municipios y Provincias (FVMP), entidad que representa y engloba a todos los municipios de la Comunitat Valenciana.

Lo que se hace público a los efectos oportunos.

Valencia, 28 de enero de 2015.– La directora general de Cultura: Marta Alonso Rodríguez.

ANEXO

Datos sobre el bien objeto de la declaración

1. Introducción

Bajo la denominación de fiesta de Moros y Cristianos se agrupan una serie muy diversa de manifestaciones rituales, recreativas y festivas, que extendidas por ámbitos geográficos relativamente heterogéneos y con una diversa historia, presentan como elemento común una confrontación simbólica mora y cristiana. Su principal argumento, de carácter teatral, se basa en el secuestro por parte de las huestes de la media luna, y posterior recuperación, por parte cristiana, de alguna imagen o motivo religioso. La función, con un esquema que se repite en la mayoría de los casos, concluye con el bautismo y conversión del musulmán.

La participación en la fiesta se ha ido incrementando mediante la creación de comparsas nuevas en plan de igualdad, que son realmente centros de sociabilidad y comensalidad, no solo en los días de la fiesta sino durante todo el año. La popularización de la fiesta y la participación en ella de todas las clases sociales y todos los sectores de la población, incluyendo la incorporación masiva de la mujer, la convierten en un auténtico fenómeno de masas y una verdadera expresión de la cultura de los pueblos, que implica a la casi totalidad de la población, infundiendo un sentimiento de identidad y continuidad que contribuye a promover el respeto por la diversidad cultural y la creatividad humana.

La fiesta no se circunscribe solo a nuestra comunidad sino que está extendida no solo por la geografía valenciana, si no también por la española, europea y americana. En la Comunitat Valenciana esta fiesta tiene un importante carácter ritual y festivo con un gran arraigo e historia. En cada población se celebra en diferentes fechas y adquieren modulaciones locales singulares, pero en todas ellas se detecta la influencia de dicho modelo en la participación masiva, en los desfiles y en la música, en la indumentaria y en otros elementos.

La fiesta ha sufrido un proceso de evolución a lo largo de los siglos hasta llegar a la celebración que hoy conocemos. Los antecedentes más remotos de estas fiestas los encontramos en el siglo XII, en las representaciones de las luchas que rememoran la Reconquesta cristiana.

A partir del siglo XV, con las primera manifestaciones del Corpus, y unos siglos más tarde con las procesiones y romerías de las fiestas patronales, aparece la llamada soldadesca, una tradición, que con alguna transformación, ha llegado hasta nuestros días. Estas eran compañías de soldados que formaban la llamada Milicia General del Reino, que se originaron mediante agrupaciones de las antiguas milicias ciudadanas creadas por los Reyes Católicos cuya misión era proteger a la población.

Con el tiempo estas soldadescas se abren al resto de la población que, agrupándose en ellas, empiezan a configurar las que serán cono-

gudes com a filades o comparses de moros i cristians, emfatitzant així tant el seu nou caràcter civil com ritual. Hui en dia, encara persisteixen en l'organització interna de les comparses o filades les jerarquies simbòliques precedents.

En el segle XVIII, encara que es documenten diversos simulacres en diferents localitats de la Comunitat Valenciana, ja eren freqüents els festejos amb ostentacions en les processons i les funcions de soldadesca. Estos tenien un caràcter extraordinari, ja que es trobaven integrats en el programa d'actes de les festes patronals i es realitzaven quasi tots els anys. Consistien en exhibicions de rodes de banderes i salves d'arcabuseria que acompanyaven el pas de les imatges dels sants patrons i eren realitzades per les milícies locals. De vegades, els seus components dividits en dos bàndols, moros i cristians, simulaven una xicoteta lluita per a la possessió d'una plaça o castell.

A mitjan segle XIX, amb la industrialització, la festa es va anar estenent per les comarques de la serra Mariola i les valls del Vinalopó com una festa amb origen en uns models previstos, però nova en forma i contingut. És el que s'ha denominat la moderna festa de moros i cristians, que naix en un context de canvi social i de ruptura amb la societat tradicional. La burgesia és el nou motor d'un nou model de societat liberal i participativa.

2. Denominació

Festes de Moros i Cristians

3. Àmbit territorial

Les poblacions de la Comunitat Valenciana on es desenrotllen les festes de Moros i Cristians.

4. Actors principals

Els festers que s'enquadren en comparses que pertanyen a un dels dos bàndols de la festa, el moro o el cristià.

5. Descripció del bé

La seqüència festiva dels Moros i Cristians està rigorosament estructurada, ja que correspon a una lògica dramàtica definida que s'inicia amb les entrades cristiana i mora, continua amb la processó del sant patró i finalitza amb la conquesta dels moros i la posterior reconquesta dels cristians.

Simbolisme i ritual es confonen en un tot que representa un fet històric i que s'origina a partir d'una intenció catequística, la derrota de l'enemic de la fe per mitjà de la intercessió divina del sant patró de la població. És el que s'ha denominat com a model de la festa d'Alcoi.

Dins de les festes de Moros i Cristians trobem uns components bàsics que la conformen:

– El religiós, representat per les processons, romeries i misses. Actualment se celebren els Moros i Cristians dins de les festes patronals i amb motiu d'estes.

– L'històric, l'element que realment caracteritza les festes de moros i cristians i al mateix temps les diferencia de qualsevol altre tipus de festa. Presenta un contingut de lluita, arcabuseria, ambaixades, pèrdua i recuperació del castell que simbolitza la població, rememorant els fets ocorreguts durant la reconquesta. Està representat per les ambaixades, guerrilles, alardos, desembarcament, conversió del moro al cristianisme o altres actes semblants.

– El militar, l'origen del qual està en l'antiga soldadesca ja des del segle XVI, i que actualment es conserva en l'organització de les comparses. L'acte més representatiu i espectacular de l'element militar de les festes és l'entrada, que consistix en una desfilada en què participen tots els festers agrupats en comparses o filades amb espectaculars vestits i ritme de marxes mores, marxes cristianes o pasdobles compostos expressament per a les festes.

Estos tres elements bàsics que configuren les festes de moros i cristians es troben perfectament fusionats i entrelaçats en tots els pobles que la celebren, excepte a Alcoi, on es mantenen separats en cada un dels tres dies que duren les festes. Així, en totes les localitats s'alternen els actes de la festa de moros i cristians amb les desfilades i arcabuseria, és a dir, els històrics amb els religiosos i amb els populars.

Les festes de moros i cristians han evolucionat fins a formar una estructura diferent d'altres festes amb una música, indumentària espe-

cidas como *filades* o comparsas de moros y cristianos, enfatizando así tanto su nuevo carácter civil como ritual. Hoy en día, en la organización interna de las comparsas o *filades*, todavía persisten las jerarquías simbólicas precedentes.

En el siglo XVIII, aunque se documentan varios simulacros en diferentes localidades de la Comunitat Valenciana, ya eran frecuentes los festejos con alardes en las procesiones y las funciones de soldadesca. Estos tenían un carácter extraordinario, ya que se encontraban integrados en el programa de actos de las fiestas patronales y se realizaban casi todos los años. Consistían en exhibiciones de ruedas de banderas y salvas de arcabusería que acompañaban el paso de las imágenes de los santos patronos y eran realizadas por las milicias locales. En ocasiones, sus componentes divididos en dos bandos, moros y cristianos, simulaban una pequeña lucha para la posesión de una plaza o castillo.

A mediados del siglo XIX, con la industrialización, la fiesta se fue extendiendo por las comarcas de Sierra Mariola y los valles del Vinalopó, como una fiesta con origen en unos modelos previstos, pero nueva en forma y contenido. Es lo que se ha denominado la moderna fiesta de moros y cristianos, que nace en un contexto de cambio social y de ruptura con la sociedad tradicional. La burgesia es el nuevo motor de un nuevo modelo de sociedad liberal y participativa.

2. Denominación

Fiestas de Moros y Cristianos.

3. Ámbito territorial

Las poblaciones de la Comunitat Valenciana donde se desarrollan las fiestas de Moros y Cristianos.

4. Actores principales

Los festeros que se encuadran en comparsas que pertenecen a uno de los dos bandos de la fiesta, el moro o el cristiano.

5. Descripción del bien

La secuencia festiva de los Moros y Cristianos está rigurosamente estructurada, ya que corresponde a una lógica dramática definida, que se inicia con las entradas cristiana y mora, continúa con la procesión del santo patró y finaliza con la conquista de los moros y la posterior reconquista de los cristianos.

Simbolismo y ritual se confunden en un todo que representa un hecho histórico y que se origina a partir de una intención catequística, la derrota del enemigo de la fe mediante la intercesión divina del santo patró de la población. Es lo que se ha denominado como modelo de la fiesta de Alcoi.

Dentro de las fiestas de Moros y Cristianos encontramos unos componentes básicos que la conforman:

– El religioso, representado por las procesiones, romerías y misas. Actualmente se celebran los Moros y Cristianos dentro de las fiestas patronales y con motivo de ellas.

– El histórico, el elemento que realmente caracteriza las fiestas de moros y cristianos y al mismo tiempo las diferencia de cualquier otro tipo de fiesta. Presenta un contenido de lucha, arcabusería, embajadas, pérdida y recuperación del castillo que simboliza la población, rememorando los hechos ocurridos durante la reconquesta. Està representado por las embajadas, guerrillas, alardos, desembarco, conversión del moro al cristianismo u otros actos similares.

– El militar, cuyo origen está en la antigua soldadesca ya desde el siglo XVI, y que actualmente se conserva en la organización de las comparsas. El acto más representativo y espectacular del elemento militar de las fiestas es La Entrada, que consiste en un desfile en el que participan todos los festeros agrupados en comparsas o *filades*, con espectaculares trajes y ritmo de marchas mores, marchas cristianas o pasdobles compostos expresamente para las fiestas.

Estos tres elementos básicos que configuran las fiestas de moros y cristianos se encuentran perfectamente fusionados y entrelazados en todos los pueblos que la celebran, excepto en Alcoi, donde se mantienen separados en cada uno de los tres días que duran las fiestas. Así, en todas las localidades se alternan los actos de la fiesta de moros y cristianos, con los desfiles y arcabusería, es decir, los históricos, con los religiosos y con los populares.

Las Fiestas de Moros y Cristianos han evolucionado hasta formar una estructura diferente de otras fiestas con una música, indumentaria

cífica i la utilització de pólvora en l'arcabuseria que pren un gran protagonisme en la festa.

Cal destacar la importància de les ambaixades, uns textos escrits en vers, encarregats de la difusió dels fets històrics. Els parlaments són l'eix central de la festa i la part més teatral. Cada població presenta particularitats pròpies, però bàsicament l'estructura dramàtica és la mateixa: s'inicia amb l'arribada de l'ambaixada mora, que ofereix als pobladors del castell un model de societat ple de bondats i riqueses que no és acceptat pels cristians. Sense acord, els moros prenen la plaça i planten les seues banderes, que sol anar representada amb el robatori de la imatge del patró. A la vesprada o al matí següent, els cristians, invocant el seu sant patró recuperen la fortalesa, obligant els musulmans a la conversió. L'acció sol girar al voltant d'un castell de fusta que s'alça al mig de la plaça del poble.

Les ambaixades ja es documenten en el segle XVIII en les festes alacantines, i els textos actuals provenen del primer terç del segle XIX. Possiblement, els seus antecedents es troben en les comèdies de moros i cristians, tan esteses en el segle XVII, i que estiguen inspirades en els relats del teatre barroc popular. Presenten el gust per l'orientalisme i tenen poc rigor històric, amb multitud d'anacronismes i amb una contextualització que s'allunya prou de la realitat històrica del territori valencià de l'època. Les ambaixades van assumir en aquells moments una finalitat paral·lela a la merament festiva, crear la motivació d'orgull nacional en un difícil període polític i militar.

La població participa massivament en les festes de moros i cristians, agrupant-se en comparses, filades, etc., amb un nom i un vestit característic, més o menys relacionats amb el que la saviesa popular adjudicava als dos bàndols contendents en la Reconquesta.

La música, la indumentària i la pólvora són elements indispensables en el desenvolupament de la festa. És el món de les sensacions, sentits que se sumen a l'espectacle visual de la festa de moros i cristians. Així, la música que trobem és concreta, pròpia, nascuda amb i per als moros i cristians, que ompli tots els dies de festa i que és única. Es tracta dels pasdobles festers i les marxes moros i cristianes, música de banda, la qual cosa s'ha denominat música de moros i cristians.

específica y la utilización de pólvora en la arcabuceria que toma un gran protagonismo en la fiesta.

Hay que destacar la importancia de las Embajadas, unos textos escritos en verso, encargados de la difusión de los hechos históricos. Los parlamentos son el eje central de la fiesta y la parte más teatral. Cada población presenta particularidades propias, pero básicamente la estructura dramática es la misma: se inicia con la llegada de la embajada mora, que ofrece a los pobladores del castillo un modelo de sociedad lleno de bondades y riquezas que no es aceptado por los cristianos. Sin acuerdo, los moros toman la plaza y plantan sus banderas, que suele ir representada con el robo de la imagen del patrón. Por la tarde o a la mañana siguiente, los cristianos, invocando a su santo patrón, recuperan la fortaleza, obligando a la conversión a los musulmanes. La acción suele girar alrededor de un castillo de madera que se alza en medio de la plaza del pueblo.

Las embajadas ya se documentan en el siglo XVIII en las fiestas alacantinas, y los textos actuales provienen del primer tercio del siglo XIX. Posiblemente sus antecedentes se encuentren en las comedias de moros y cristianos, tan extendidas en el siglo XVII, y que estén inspiradas en los relatos del teatro barroco popular. Presentan el gusto por el orientalismo y tienen poco rigor histórico, con multitud de anacronismos y con una contextualización que se aleja bastante de la realidad histórica del territorio valenciano de la época. Las embajadas asumieron en aquellos momentos una finalidad paralela a la meramente festiva, crear la motivación de orgullo nacional en un difícil periodo político y militar.

La población participa masivamente en las fiestas de moros y cristianos, agrupándose en comparsas, *filades*, etc., con un nombre y un traje característico, más o menos relacionados con lo que la sabiduría popular adjudicaba a los dos bandos contendientes en la Reconquista.

La música, la indumentaria y la pólvora son elementos indispensables en el desarrollo de la fiesta. Es el mundo de las sensaciones, sentidos que se suman al espectáculo visual de la fiesta de Moros y Cristianos. Así, la música que encontramos es concreta, propia, nacida con y para los Moros y Cristianos, que llena todos los días de fiesta y que es única. Se trata de los pasodobles festeros y las marchas moras y cristianas, música de banda, lo que se ha denominado música de Moros y Cristianos.